

Els Pares del Desert

Josep Torné

Els Pares del Desert són els monjos egipcis. Ens centrarem fonamentalment entre finals del segle III fins al VI que és quan fa crisi aquest monacat.

M'agradaria començar amb un text una mica llarg, és un fragment de les Confessions de sant Agustí. I ens ajudarà, penso, a veure la repercussió que tenia l'experiència dels monjos egipcis fora del seu món. Sant Agustí sabeu que era un home de finals del segle IV i de principis del Vè. Va morir quan els vàndals ocupaven el nord de l'Àfrica llatina i era un home altament intel·lectual. Va ser un professor de Retòrica dels més acreditats. I tenia un cenacle d'amics també cultivats. A les Confessions diu això:

«Un dia, no recordo per quin motiu era absent Nebridi (el seu gran amic) ens va venir a veure a casa a Alipi i a mi un tal Ponticià, conciudadà nostre, també era africà i que servia en un alt càrrec al palau imperial. No sé què volia de nosaltres. Vam seure a enraonar plegats i, per atzar, es va fixar en un llibre que era davant nostre sobre la taula. El va prendre, el va obrir, i va trobar que era de l'apòstol Pau. No s'ho esperava, encara no era del tot cristià, era acabat de batejar. Havia pensat que seria un dels llibres que jo em dedicava a comentar. Aleshores somrient i mirant-me amb simpatia s'admirà d'haver trobat davant dels meus ulls justament aquells, i només aquells escrits. Perquè ell era cristià i fidel i sovint es prostrava a l'església a la vostra presència, Déu nostre, amb freqüents i llargues oracions. Quan jo li vaig indicar que aquelles Escripures atreïen tota la meva atenció, ell va encetar una conversa sobre Antoni, un monjo egipci el nom del qual excel·lia entre els teus fidels, però que nosaltres desconeixiem fins aleshores. Quan se'n va adonar, va allargar-se el relat parlant-nos d'aquell home extraordinari als qui no en sabíem res, tot admirant-se de la

nostra ignorància. Ens deixaven bocabadats les meravelles que tu obraves en la fe recta dins l'Església catòlica, tan dignes de crèdit pel record encara recent i per haver passat en temps tan propers. Tots estàvem estorats, nosaltres per unes coses tan grans i ell perquè mai no n'havíem sentit parlar. Des d'aquell punt la conversa va recaure sobre la gent dels monestirs i sobre els excel·lents costums i sobre els fèrtils erms del desert, dels quals nosaltres res no sabíem. I és que a Milà mateix, fora muralla de la ciutat, ja hi havia un monestir ple de germans sota el guiatge d'Ambròs i no el coneixíem. S'allargà Ponticià i anava enraonant i nosaltres callàvem ben atents i aleshores va anar a parar a dir-nos com una vegada va anar a parar ell i tres companys seus estan a Trevesis, mentre l'emperador assistia als jocs de circ vespertins, van sortir a fer un tomb pels jardins del costat de la muralla, i allí es van posar a passejar de dos en dos, un junt amb ell i els altres dos igualment per a la seva banda. Els altres dos anaven rondant i van trobar una casa on vivien uns servents teus, d'aquells pobres en l'esperit de qui és el Regne dels Cels, i van trobar un llibre on hi havia escrita la vida d'Antoni. Un d'ells la va començar a llegir i se n'admirava i s'encenia. I mentre llegia, meditava com adoptar aquella vida i servir només a Tu, abandonant la milícia secular. Aquell parell eren d'aquells que anomenem agents de negocis. Llavors ple, de sobte, d'un sant amor i d'una sòbria vergonya, aïrat contra ell mateix i amb els seus ulls fixes en el company, va dir-li: "Digues, t'ho prego, on pretenem anar a parar amb aquests treballs nostres? Què busquem? Per quin motiu ens esforcem en el servei? És que a palau podem esperar altra cosa que ser amics de l'emperador? I què hi ha de més fràgil i ple de perills que això? Per quants perills no s'arriba a aquest perill més gran? I encara això quan serà? I vet aquí, que si ho vull, ara mateix em faig amic de Déu. Va dir això trasbalsat per aquell part d'una nova vida. Va tornar a posar els ulls en el llibre i llegia, i anava canviant per dins com Tu em veus, i es desfeia del món el seu cor com de seguida es va veure. Perquè mentre llegia i s'encrespava l'onatge del seu cor gemegava i va discernir i va decidir el que era millor. I ja teu va dir al seu amic: "Jo he trencat ja amb aquella esperança nostra i he decidit servir Déu. I això ho emprenc des d'aquesta hora i en aquest lloc. Si et fa por imitar-me, almenys no vulguis posar-t'hi en contra. L'altre va respondre que seria un bon company d'una gràcia i un servei tan grans. I teus tots dos ja, edificaven la torre amb la despesa adient a base d'abandonar tot el que era seu i seguir-te. Aleshores Ponticià i el qui passejava amb ell per una altra banda del jardí, buscant-los van arribar en aquella mateixa casa i en trobar-los els van animar a retornar perquè ja queia el dia, però ells, havent explicat la seva voluntat i propòsit, i també la manera com havien sorgit i s'havien afirmat, van demanar que no els fossin contraris si és que refusaven d'unir-se a ells, però ells, que no havien experimentat cap canvi en relació a les antigues esperances, es van plànyer a si mateixos segons deien i es van alegrar pietosament per ells i es van encomanar a les seves pregàries. Posant el seu cor en la terra van tornar al palau mentre que els altres fixant el seu cor en el cel van quedar-se a la casa. I tots dos tenien promesa però elles, en sentir després tot això, també van consagrar la seva virginitat. Relatava tot això Ponticià i Tu, Senyor, mentre ell parlava, em trastocaves a mi. Aleshores, dins d'aquella gran baralla de la meva casa interior, que jo mateix m'havia excitat dins del racó més secret de la meva ànima, en el meu cor m'adreço a Lípius, amb el rostre i també amb l'interior alterat, i

exclamo: “Què ens passa? Què és el que has sentit? S’alcen els indoctes i s’apoderen del cel i nosaltres amb les nostres doctrines, sense cor, vet aquí que ens rebolem en la carn i en la sang. És que ens avergonyim de seguir-los? Ja que ens han precedit i ni tant sols no ens fa vergonya el no seguir-los...” (Confessions VIII, 14).

És un text que ajuda perquè no és l’únic a l’època. En el comentari a la fugida d’Egipte de l’evangeli de sant Mateu, sant Joan Crisòstom fa apreciacions d’aquest tipus. L’impacte d’aquesta forma de vida va ser molt espectacular al baix imperi, a l’imperi cristià.

Situats en la Història

Com va començar tot això i d’on té origen? Encara que sembli mentida, tenim el tòpic que hi va haver tres segles de persecucions. Això s’ha de matisar, no tot va ser igual. Els cristians van començar sent una petita minoria i les persecucions eren oportunistes i locals gairebé durant tot el segle I i II. Neró es va aprofitar que la gent l’incriminava per l’incendi de Roma, ens diu Tàcit, i va penjar el mussol als cristians que eren quatre gats i va cremar alguns, els va condemnar a ser com a torxes, als seus jardins. Era una manera de buscar un cap de turc i l’opinió pública es va anar apaivagant. A Lió, per exemple, l’any 177 hi ha també una revolta que és molt local. És la gent de la ciutat que està inquieta amb aquells veïns estranys que fan coses i que estan molt calumniats i corren moltes coses dolentes sobre ells. Coses semblants es podrien dir al nord d’Àfrica, a l’Orient... Només fins a l’any 250 hi ha una persecució general ben organitzada. Justament a l’època que ja en el segle III l’imperi comença a prendre la mesura de la seva feblesa i ja no té aquella empenta de l’època dels últims anys de la República o de l’època d’August. Hi ha més crisi, hi ha deflació econòmica, pressió dels bàrbars a les fronteres, una crisi demogràfica important... En aquell moment és quan l'emperador pretén, com en totes les dictadures militars, arreglar el país uniformement. I un dels elements d’unificació, Deci, un dictador militar, un emperador d’aquells que va fer un cop d’estat, pensava que un dels factors d’unitat seria la restauració de la religió pagana, amb tot el seu vigor, que era el que havia fet la glòria de l’Imperi. Llavors s’imagina una cosa que és estranya al paganisme i a la religió antiga, que són els sacrificis obligatoris, una manera també de descobrir als cristians i castigar-los.

Aquesta primera gran persecució obre el camí de les últimes tres. La primera, com que va ser molt gran en la intenció, va colpir bastant a l’Església, però és veritat que hi havia ja massa gent i es va relaxar. Només és al final de la dècada quan l'emperador Valerià va tenir més vista i va concentrar el cop, eminentment, en el clergat, no tant en els fidels, i també, ara potser ens semblaria poc important, en els llibres, perseguint les Escriptures Sagrades. Això en una època on no hi havia impremta i, per tant, carregar-se un llibre era més significatiu que ara.

Valerià va ser el primer emperador que va caure en mans dels enemics i va morir en una batalla contra els perses. El seu fill Gal·liè va afluixar la persecució contra els bisbes

cristians i contra les esglésies cristianes i va obrir uns anys de tolerància. Són aquells anys de la segona meitat del segle III, quan neix Antoni i quan comença la seva vida eremítica, no després de l'Edicte de Milà amb la pau de l'Església, sinó en aquest lapse de tolerància entre la penúltima i l'última gran persecució. Són quaranta anys de tranquil·litat en què l'Església es relaxa, i comença a construir edificis visibles. Ja les comunitats no es poden encabir en la *domus* d'un cristià ric, que era el lloc habitual de trobada, sinó que comencen a fer edificis grans imitant les basíliques del Regne, els edificis de l'estat. I és en aquest temps que també el reclutament abundós baixa la qualitat dels cristians i els ancoratges en el món són molt més evidents que en les primeres comunitats més petites i marginades. És en aquesta gran Església que apuntava que encara havia de rebre l'últim gran cop, que Antoni rep la seva vocació.

És una vocació que no és del tot nova perquè en les comunitats cristianes primitives sempre hi va haver gent consagrada a Déu completament. Però tenien aquesta necessitat d'apartar-se del tot de l'Església. Per tant, a les comunitats cristianes antigues hi havia anacoretas i ascetes, homes que feien una vida penitent. I aquí hi ha molta influència, no només de l'encratisme judeocristià¹ o les tendències penitencials del judeocristianisme primitiu, sinó també del món pagà: les sectes filosòfiques dels pitagòrics... ja hi havia aquestes formes de vida ascètica.

En aquest context és quan Antoni rep la seva crida. Coneixem sant Antoni per una biografia de sant Atanasi, bisbe d'Alexandria, que té aquesta pàgina que és una antologia, i es llegeix a l'ofici diví, perquè és una crida a experimentar l'amor litúrgic. Sant Antoni és un pagès d'uns divuit anys —que aleshores ja era una edat, no com ara— que tenia a càrrec la seva germana perquè eren tots dos orfes, i encara que era home no de la cultura hel·lenística sinó de substrat egipci copte, sempre va necessitar traductor per al grec, que era la llengua de la classe alta —ara diríem que era un home que no sabia anglès.

A l'església escolta l'evangeli del jove ric i sant Atanasi comenta: "Com si haguessin estat dites per a ell aquelles paraules" —ell que era un pagès amb patrimoni—, va sortir de l'església, va deixar tot el que tenia i buscant Crist i la unió amb ell, buscant una profunditat en la seva experiència cristiana, va deixar els seus béns, va col·locar la seva germana d'una manera més o menys religiosa i ell va renunciar al patrimoni i es va posar a fer de deixeble d'un asceta ancià que vivia als afores del poble. A partir d'aquí, la biografia de sant Antoni és un endinsament cada vegada més profund en el desert i també un pas gran des de la lluita ascètica: la renúncia, el combat interior en la vida mística, vida de pregària i d'unió amb Déu i a la consolidació dels dons carismàtics.

De seguida sant Antoni va trobar imitadors. Hi havia a l'època tot un moviment a Egipte, també a Síria i a Palestina, bressols del monaquisme, però especialment a Egipte hi ha la primera forma. I es viu d'una manera peculiar que provarem de descriure.

¹ Els encratites eren els continents per antonomàsia amb un rígid ascetisme, allunyant-se del que és material i prohibint el matrimoni.

Egipte és seguit per Síria i Palestina i després per la Capadòcia de sant Basili i sant Gregori Nacianzè és el bressol del monacat, en part perquè en el segle III ja hi havia una àmplia cristianització, encara quedava molt de paganisme, però era un lloc on els cristians tenien una certa consistència i on l'església ja tenia un puntet d'anquilosament o de poltronament, diguem-ho així. Aquest marc d'Egipte, amb una franja densament poblada entorn del riu Nil però no gaire allunyada d'ell, i després vasts deserts emmarcant-la de dalt a baix, penso que és una realitat geogràfica interessant perquè proporciona aquest fugir al desert que era un moviment que a l'època no era exclusiu dels monjos, també hi fugien els desertors de l'exèrcit, hi fugien els perseguits, hi fugien els funcionaris que la tetrarquia de Dioclecià fixava els seus càrrecs a ells i als seus fills i volien treure'ls de sobre amb els deures i els tributs amb què estaven gravats aquests deures. Per tant, aquest anar al desert no és una exclusiva motivació religiosa, era una tendència que tenien els que en certa manera havien d'allunyar-se de la convivència normal.

Els deserts coneguts, populars i més paradigmàtics són, de fet, al sud d'Alexandria, quedaria baixant cap el Caire des d'Alexandria cap el sud. Allà hi ha separades, a una distància d'uns seixanta quilòmetres, dos zones desèrtiques on es van concentrar colònies monàstiques que a finals del segle IV els hi atribueixen els visitants uns cinc mil habitants cada una. Després va anar *in crescendo*. Són els deserts de Nítria, un desert on hi abundava la sosa i, per tant, era molt insalubre. Tenia un apèndix, que era una mena de lloc per als monjos més intel·lectuals i solitaris, que eren les cel·les de Kelia. I seixanta quilòmetres més al sud, i encara més aspre i dur, Scetis. Els van fundar Amoun, un noi jove de Nítria, i l'altre Sant Macari el Gran, un dels famosos monjos egipcis.

En aquests territoris hi va haver una concentració, no de monestirs com ara ens els imaginem, ni tampoc d'ermites completament aïllades. En general, hi ha molts solitaris però a poca distància, que es fan serveis mutus, i gairebé tots els ancians experimentats, inicien i ensinistren en la vida solitària a alguns joves, que a la vegada els hi fan de servents, els ajuden... Aquestes colònies monàstiques, amb gent que hi viu amb no gaire distància els uns dels altres, normalment tenen fins i tot una església amb un primer monjo que hi celebra la litúrgia, on hi van també els poquíssims monjos preveres, perquè la immensa majoria són laics i molt incultes gran part d'ells. També hi ha com un cert tribunal disciplinar pels casos més fragants d'escàndol o de crims.

Aquests deserts no són els únics. També al Delta del Nil trobem monjos, i també els trobem més avall, riu amunt cap a la Tebaida... a tot Egipte. De fet, Sant Antoni va acabar la seva vida prop de la Mar Roja, per tant, també fora d'aquests nuclis que comentem.

El lloc i el temps estan definits. Això comença a petita escala abans de l'Edicte de Milà, l'any 313, amb la pau de l'Església, i experimenta un gran increment de vocacions i un creixement demogràfic espectacular tot al llarg del segle IV. Tots sabem que els principis comencen amb una gran fugida amb la persecució de Dioclecià, i l'any 380, és a dir, en menys de setanta-cinc anys, aquells que eren perseguits per l'emperador,

acaben sent, amb l'edecte de Gracià i de Teodosi, la religió oficial de l'Imperi, de l'emperador. I ja comença una certa, si no persecució, desfavor cap al paganisme. Són unes generacions que amb un segle veuen un gir copernicà de la situació.

El gir de la situació no fa més que incrementar el desig dels cristians ardents, de molts dels cristians molt motivats evangèlicament, d'allunyar-se de la societat, i fins de l'Església arrelada en les ciutats, en la cultura urbana. També es podria llegir històricament tot aquest moviment com això que va ser espectacular i que ara s'ha revertit en l'edat contemporània, per un procés de regularització de què va suposar l'Edat Mitjana. La Roma Imperial va passar de dos milions d'habitants llargs, i a la Roma dels Papes en tenia entre quinze i vint mil. Espectacular la deserció de les ciutats i l'anada al camp de l'aristocràcia i de la gent en general.

Estil de vida

Provem de parlar de l'estil de vida d'aquests monjo, però potser abans hauríem de parlar de què coneixem que han deixat aquests monjos. Diu molt del seu estil de vida, que no han deixat gairebé restes arqueològiques. Els monestirs medievals, ni que fossin poca cosa, sí que en deixen... Fa poc vaig visitar el Museu assentament de Santes Creus, del Monestir, que és al Penedès, i encara hi ha unes solemnes parets, que deixen rastre arqueològic. A Egipte res de res. Tampoc al monacat visigòtic hispà, tampoc el de la Galia primitiva. Estem molt acostumats a tenir una imatge dels monestirs com a institucions solemnes amb una presència important a la vida social, ni que estiguin tancats per la clausura i tinguin silenci interior, però això és una visió post-carolíngia. El monacat dels primers set-cents o vuit-cents anys és un monacat realment de desert i de ruptura profunda del món. I amb molt poca integració i pocs serveis; com a molt alguns monestirs a la Gàl·lia antiga i al món hispànic feien com de seminari de bisbes. Els clergues millor formats sortien del monestir i acabaven assumint l'episcopat, com passa encara una mica a l'Església Oriental.

Fonts

Les fonts que tenim són: La primera esmentada és la popularíssima biografia d'Antoni que va fer Sant Atanasi. Sant Atanasi en sabia molt i, per tant, la fa com un instrument de propaganda. Va ser un dels bisbes que va lluitar perquè el monacat recolzés la jerarquia, l'ortodòxia contra l'arrianisme i, fins i tot, tingués una relació de vigorització de les comunitats cristianes i de l'Església tardana. Aquest instrument de propaganda és fonamental. Val a dir que, com passa amb els Diàlegs de Plató, es coneix Sòcrates però també es coneix molt Plató. Pensant en la vida de Sant Antoni, passa que coneixes el sant, però coneixes més Sant Atanasi i les seves prioritats.

Després tenim un document que a mi em fascina. En tenim les dues traduccions al català que existeixen d'Els Apotegmes dels Pares del Desert. Aquesta font que ens

permet conèixer-los, també ens diu una mica sobre com s'iniciaven els monjos. Els Apotegmes són compilacions d'anècdotes transmeses oralment. Les compilacions es van fixar abans del segle VI, a finals del V, però és veritat que per exemple a principis del segle V encara no hi eren, es transmetien sentències, anècdotes, respostes dels ancians, però encara no hi havia col·leccions compilades. En català tenim una bona edició de la traducció de la col·lecció de les sentències agrupades per temes: el silenci, la puresa de cor, la castedat... Els caputxins mateixos les van editar, –la traducció és del meu oncle, i jo vaig tenir el gust de transcriure-la i d'afegir-ne alguns que faltaven. I la traducció de la col·lecció alfabètica, és a dir, per pares, per persones, agrupades per cada monjo que les emetia.

Aquests Apotegmes ens expliquen com es formava als monjos. No hi havia un programa d'estudis eclesiàstics, com podem imaginar i, a més, la major part dels monjos que anaven pel desert eren cristians elementals que no tenien una gran formació retòrica, n'hi havia moltíssims d'analfabets. La base de la tradició era iniciar que un ancià acceptés un deixeble o alguns deixebles i els fes seguir la vida que feia ell, compartissin la vida, el mateix estil, els elements d'ascètica, els temps de pregària, el treball manual, la mortificació i, sobretot, el discerniment d'esperits, la discreció dels moviments interiors, la lluita contra les pulsions, les fantasies... totes aquestes coses que formen el món de la temptació que t'aparta de la vida evangèlica. Amb un discerniment notable, els jesuïtes van ser molt aficionats a llegir els Pares del Desert, ells que són els campions del discerniment contemporani. Doncs amb un discerniment notable, aquells ancians, molts d'ells eren també molt poc formats intel·lectualment, justament per aquesta confiança en el seu mestre. Els mestres ajudaven els joves a vèncer totes aquestes confusions que fan que ens apartem de la vida evangèlica. La formació era molt personal.

El títol d'abat que es dona als Pares del Desert, Abba, té poc a veure amb els abats contemporanis de tradició benedictina que són els superiors jeràrquics que més o menys organitzen la disciplina de la casa, regulen l'horari i decideixen coses bastant externes en general. Els abats egipcis eren fonamentalment confessors, no que administressin la confessió sacramental pels pecats que demanen absolució sacramental i reconciliació a través del sagrament, sinó que simplement escoltaven la vida interior, anaven acompanyant, el monjo els hi tenia confiança... El marc disciplinari era molt elemental. I no pensem tampoc en un conjunt de monjos que fessin tots una vida uniforme. Hi havia de tot, fins i tot entre els ancians. Però, fixem-nos que el fet dels monjos del desert, més que un fet institucional, era un fet enormement carismàtic. Algú sentia la crida d'endinsar-se en la relació amb Déu, marxava de l'Església perquè li semblava que el món encara hi dominava molt, entrava al desert i lluitava per trobar-se amb Déu, per desfer els fantasmes, l'enyorament del segle, "les olles d'Egipte"... i després ajudava a d'altres a fer aquest mateix camí, aquest mateix combat.

La cosa no estava exempta de camins equivocats, però també és veritat que molts van arribar a notables nivells d'intimitat amb Déu, de pregària, de coneixement evangèlic, de criteri.

En aquest món hi havia dones però poques, la majoria eren homes. Hi ha algunes Mares del Desert. A la col·lecció se'n citen tres: Sinclètica, Teodora i Sara, que val la pena llegir, però no són massa diferents dels apotegmes dels monjos. Però, de vegades, en un món tan masculí i de vegades tan primitiu, sembla que la lluita ascètica i els campionats que això provocaven, de vegades eren palestres per veure qui la fa més grossa. I no és exempt del món dels monjos egipcis, aquestes pugilats, a veure qui fa la pràctica ascètica més tremenda, més gran de no dormir, de no menjar, de mortificar-se... Són aquests campionats que de vegades Sant Joan Cassià diu que "les coses que són un mitjà, les fan objectiu en si mateix". Això ja sabeu que és un mal humà bastant extens. El pare Evangelista Vilanova deia sempre que: "quan el dit indica la lluna, els tontos es queden mirant el dit". Això podia passar al desert. És a dir, les pràctiques ascètiques que són no finalitat en si mateixes, sinó una bona base per un diàleg net amb Déu i per l'autenticitat de la vida cristiana, quan queden convertides en un campionat de veure qui pot més o qui arriba a fer més, un s'encongeix d'espatlles i diu: "a veure, aquestes atrocitats, per a què? a on van?".

I altres camins falsos. De vegades també hi ha molt aquesta recerca dels dons de la pregària, per si mateixos. I un busca la relació amb Déu fonamentalment per aconseguir pau interior, clarividència, visions del futur, carismes de curació... això és valorar més els dons que la mà que ens els dona, que és el que hauríem de valorar. Però és cert que pel que fa a un cristianisme profundament interior, hi ha una consistent vocació a la pregària. Els Pares del Desert van obtenir resultats formidables. I un no pot deixar de llegir els Apotegmes sense trobar autèntiques perles de gran valor que ajuden de debò a entendre la vida evangèlica, a tenir discerniment interior...

M'agradaria llegir-vos una petita composició que va fer Dom Pierre Miquel, abat benedictí de l'Abadia de Sant Martí de Ligugé, a França. Va fer un estudi que el va titular "Le Lexique du desert", i va agafar els mots claus de l'espiritualitat monàstica. I compilant aquests mots claus va arribar a redactar un paràgraf que diu:

Resumeix l'ideal d'un monjo perfecte segons els Pares del Desert, el defineix així: "Està lluny de la tristor, (l'accídia, es diu en llatí. No és ben bé una depressió, és una mena de disgust quan les coses són dessaborides, quan tens desgana per tot, que no veus gràcia a res. Està lluny d'això. Ha de lluitar contra això), però ple de compunció (el penthos, la compunció de cor). No té res de negligent i, amb tot, viu sense neguits. Després d'una conversió radical (la metanoia) i d'haver renunciat a tot (són les condicions: canviar d'orientació a la vida i treure's de sobre el que engavanya), viu separat del món (anacoresis), ha vençut les passions (és l'ideal filosòfic de l'apatheia dels estoics), però no s'ha tornat insensible (no està anestesiàt), es manté en vetlla (la nepsis, els pares

nèptics són els pares vigilants, que estan atents), està ple de confiança (Parresia, la confiança en Déu i, per tant, la franquesa amb els altres, la transparència), s'esforça i ho suporta tot (hipemoné, és monjo cristià el qui aguanta, no simplement el que fa el bé sinó el qui aguanta el mal), ple de calma (hesiquia, un altre terme grec destinat a fer història), per arribar al repòs (ana pausis)".

Comentem-ho una mica. És cert que el camí monàstic comença amb la conversió. Hom diria que això ja és propi de cada batejat, i efectivament és així. Encara que estiguem batejats en la infància, en algun moment, la majoria de la gent decideix assumir aquest baptisme. Recordeu que santa Teresa era monja del Carmel i portava ja bastants anys vivint-hi, fins que un dia va caure en el que era ser monja i carmelita i amb les implicacions que tenia. Fins llavors havia anat tirant. A vegades els cristians som una mica així. Per tant, el monjo és un batejat que efectivament un dia assumeix aquesta condició baptismal i li dona significat, se la pren seriosament. No necessàriament tothom se l'ha de prendre seriosament exactament com ell, però ell se la pren seriosament. Per tant, hi ha aquest element de conversió que és inicial i, per tant, un cert despreniment de les coses que ens vinculen massa estretament als criteris del món i als seus usos i formes de vida. Aquest diseiximent fa referència, sobretot, als béns materials. Per poder seguir Crist els apòstols van deixar les barques i les xarxes. Hi ha un cert seguiment de Jesús que demana, i a cadascú de manera diferent, però els monjos de manera molt literal, treure's de sobre l'impediment material i renunciar a tenir béns, negocis, fama... i totes aquestes coses que poden tenir un aspecte legítim però que realment ens vinculen molt al món.

Aleshores s'adopta una forma de viure que demana esforç. Als joves de la parròquia els hi va fer molta gràcia una frase de quan jo era infant. Els fills de la Sagrada Família ens deien: "El camí bo és el que puja. Si teniu dubtes sobre uns quants camins, el bo és el que va amunt". És una manera de dir que les coses bones gairebé mai són costa avall, i sempre demanen un cert esforç totes, fins i tot les seculares.

Aquesta forma de viure que adopta el monjo demana esforç, fatiga, treball i requereix una ànima desvetllada. Recordeu la importància que a l'Evangeli té el "vetlleu": estigueu en vetlla, estigueu atents... És un dels sentits primordials de la pregària. En un món que tendeix a la diversió, en el sentit pascalià del mot, a la distracció, a l'entreteniment, el monjo recorda als cristians, –i ell mateix prova de viure-ho–, l'atenció al que és fonamental, l'atenció als valors eterns, a Déu, al seu propi interior...

Aquest camí vol no només esforç sinó també endorança, paciència, aguantar (indesinenter dirien en llatí), no un moment sinó seguit. Aquí també hi ha la qüestió de la perseverança, de la tenacitat. El monacat no és una apàtica inèrcia, no és simplement estar allà en un raconet i sense molestar gaire, i sense fruit... És important veure que en el fons d'aquesta opció hi ha una passió, hi ha un amor consistent, i una

recerca. La gran noblesa humana és la pregunta, és fer preguntes profundes, no només funcionals.

El monjo està amenaçat constantment per l'atonía, l'ensopiment... La falta de diversions de vegades fa caure en una mena de tristesa dolenta. Hi ha una tristesa bona però hi ha una tristesa dolenta, dessaborida. Té poc a veure amb la compunció. Efectivament, el coneixement d'un mateix de vegades porta a la compunció perquè et compares amb la misericòrdia divina, amb l'Amor del Crist, amb el que Ell revela, i ho compares amb tu mateix, amb el coneixement que tens de tu mateix, compungeix, però és una compunció bona perquè és fruit de copsar aquesta bondat divina, aquest amor de Crist, que és la font de la nostra esperança i de la nostra alegria.

Una altra amenaça del monjo és la deixadesa, una certa negligència. El pare Agustí Altisent, que ja és mort, deia sempre: "Aquell sagristà, o aquell monjo, va perdre la fe a base de fer genuflexions mal fetes". El que volia dir és que arriba un moment que aquesta familiaritat amb el sagrat, amb el silenci... Entrar en aquest camí de negligències, s'ha de lluitar en contra. L'absència de sol·licitud religiosa en intensitat és una de les amenaces, no només dels monjos, sinó de tota la vida religiosa i de qualsevol vida cristiana també. Deixeu-me fer un incís: penso que el Concili Vaticà II, si una cosa bona ha tingut, és que ha liquidat aquella idea que a l'Església hi havia l'estat major i els actius, que eren els clergues, el clero en general, de vegades s'inclouien les monges i tot, i després hi havia el pelotó, que com a molt havia de fer una bondat elemental i, en tot cas, demanant als altres que preguessin per ells. El Concili, si alguna cosa va voler afirmar és la igualtat de dignitat de tots els cristians. I una cosa que mai no superem, ni els religiosos ni els capellans, és el baptisme i la seva dignitat. Això ens va unir a tots i va situar als religiosos, sobretot, no en un rang per sobre dels fidels, sinó justament al costat, i intentant marcar unes prioritats que són les mateixes prioritats de qualsevol cristià. I marcar-les, si voleu, molt literalment, molt materialment, molt formalment, però naturalment sempre com qualsevol cristià s'ha de buscar el sentit interior.

Els Pares del Desert són una forma de vida religiosa molt allunyada de nosaltres i bastant desconeguda malgrat tot, i demanaria més explicació... però accepteu aquest parlament com una primera impressió que potser molts dels qui esteu aquí ja la teníeu, però jo diria que bona part no.

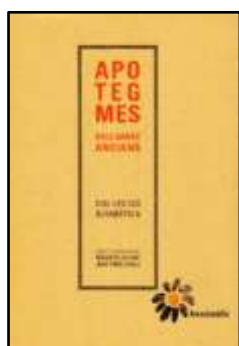
Bibliografia

APOTEGMES DELS PARES DEL DESERT

ED. PROA, CLÀSSICS DEL CRISTIANISME 87, BARCELONA 2001.

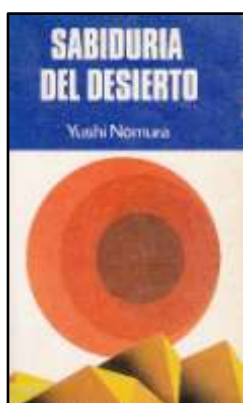
Col·lecció ordenada per temes (humilitat, paciència, caritat...) Versió catalana de Josep Vives amb introducció de Josep Torné.

APOTEGMES DELS SANTS ANCIANS

PROVÍNCIA DE FRAMENORS CAPUTXINS DE CATALUNYA, COL. FRANCISCÀLIA, BARCELONA 2012.

Col·lecció ordenada alfabèticament pels noms dels Pares (Antoni, Arseni, Agató...). Versió catalana de Nolasc del Molar, revisada per Josep Torné.

SABIDURÍA DEL DESIERTO

YUSHI NOMURA

ED. PAULINAS, COL. BETANIA, MADRID 1984.

Selecció d'Apotegmes amb dibuixos de Yushi Nomura i una introducció de Henri Nouwen.

LA SABIDURÍA DE LOS PADRES DEL DESIERTO

ANSELM GRÜN

ED. SÍGUEME, SALAMANCA 2002. Introducció a l'espiritualitat dels Pares del Desert a través del recull d'apotegmes que van fer Casià, Evagri i altres escriptors monacals antics.